

građa, te prikaz realizacije programa u okviru ove obljetnice. Ipak, već ovim Zbornikom folkloristima, etnolozima i ostalim stručnjacima postala je dostupna građa iz brojnih Volčičevih zapisa, koji su u nekim slučajevima jedini dokument o bogatom istarskom usmenom stvaralaštvu, običajima i vjerovanjima, jer ih drugi zapisivači nisu registrirali a u današnje doba u selu je ostalo tek sjećanje na njihovo nekadašnje postojanje.

Josip MILIĆEVIĆ

Treba ponajprije predstaviti autorice. Prva, Valeria di Piazza talijanska je antropološkinja; Dina Mugnaini žena je iz talijanske pokrajine Toscana. Kao što kaže podnaslov ove knjige, riječ je o autobiografskom pripovijedanju toskanske žene između seoskoga svijeta i suvremenoga društva.

Više godina Valeria di Piazza magnetofonom je snimala Dinino autobiografsko pripovijedanje. Nerijetko autori-antropolozi u ovakvim autobiografskim izdanjima nastupaju tek kao suautori da bi naglasili dvojno porijeklo takva pothvata. Jer, nemoguće je ne uvažiti Dinino autorstvo pripovijedanja koje slijedi njen životni put uz opetovanje i variranje sjećanja na neke za nju ključne trenutke. Kao izdavač magnetofonskih zapisa V. di Piazza minimalno je intervenirala, štoviše u drugom je dijelu knjige, kad je primijetila da bi za čitatelja mogli biti važni ne samo Dinini odgovori nego i njena pitanja - objavila i vlastite intervencije i usmjeravanja biografske građe.

Rezultat je nadasve zanimljiv opis onoga što smo nekad nazivali "narodnim životom". Naravno, u naše doba nije moguće pisati etnografske monografije u stilu opisa "života i običaja". (A i u takvim monografijama nerijetko su bile zamjetne autobiografske primjese piščeva iskaza, koje su zbog tadašnje metodologije ostajale nezapažene i nevažavane.) Panoramu pogleda na svijet određene sredine jednako kao i etnografsku i folklornu građu etnolog danas može prikazati poštujući način kako je do te građe došao, tj. na temelju pripovijedanja kazivača, u ovom slučaju pripovijedanja oko okosnice što je tvori život jedne osobe.

Za talijanskog ili evropskog etnologa ovo je biografsko pripovijedanje stoga izvor svježije građe, pogotovu zato što knjiga posjeduje analitičko kazalo. No da li samo to?

U vrlo vrijednom predgovoru Pietro Clemente, na čiji poticaj je ovaj rad i nastao, upozorava kako je biografsko pripovijedanje u isti mah proizvod narativni, lingvističko-dijalektološki, povijesni i antropološki. Smatra relevantnim što se ti aspekti prepliću, pa antropolog neće u cijelosti uspjeti shvatiti biografsko svjedočanstvo ne bude li ujedno vrednovao narativne i estetske aspekte. Premda se antropološki i narativni značaj ispričovijedane uspomene razdvajaju, zbog različitosti spoznaje oni su u tekstu spojeni. Ispričovijedana uspomena ima "okus", "boju" i "dah" što se prenosi jezikom (str. 9). S aspekta povijesnoga pak svaka biografija rekonstruira povijesne prijelome i to s različitim uglova motrenja, drugačijih od onoga koji povijest promatra odozgo.

Dunja RIHTMAN-AUGUŠTIN

Franco Ferrarotti istaknuti je talijanski sociolog interdisciplinarnе orijentacije koji se bavi problematikom društvene povijesti. U svojim brojnim radovima među kojima izdvajamo dvije knjige: *Povijest i pripovijest*

o životu (1981), *Max Weber i sudbina razuma* (1985) pretendira na marksističku teoriju društva. U svojim analizama on ne primjenjuje formalni dijalektički aparat, nego se zalaže za dubinsku analizu društvenih odnosa i metodu koja objedinjuje povijest i sociologiju. Ferrarotti se suprotstavlja klasičnom historicizmu i predlaže "kritički historicizam" u

Valeria Di Piazza & Dina Mugnaini, Io so' nata a Santa Lucia, Il racconto autobiografico di una donna toscana tra mondo contadino e società d'oggi, Società storica della Valdelsa, Castelfiorentino 1988, 378 str. (Biblioteca della "Miscellanea storica della Valdelsa", 9)

Franco Ferrarotti, La storia e il quotidiano, Laterza & Figli Spa, Roma-Bari 1986, 240 str.

kojem življeno i svakodnevnica igraju presudnu ulogu. Upravo dimenzija svakodnevnog života, iskustvo usmjereno na banalnosti i koje se lomi kroz svijest pojedinca postaje u njegovim radovima metodološka osnova u otkrivanju smisla ljudskog života, njegove povijesti i društvenog konteksta.

U knjizi *Povijest i svakodnevnica* autor nastavlja raspravu koju je započeo pet godina ranije knjigom *Povijest i pripovijest o životu*. Autor piše prvenstveno teorijsko djelo, ali čitaoci mogu naići također na praktične prijedloge u vezi s biografskom metodom. Ferrarotti vjeruje u njezinu djelotvornost kad je riječ o istraživanju svakodnevne i različitih oblika postojanja. Društvena povijest odvija se kroz govor masovnih medija, kroz uvjete stanovanja, kroz modu, ishranu i sve što može poslužiti kao pokazatelj života zajednice. Ti se oblici međutim ne daju opisati uz pomoć parametara kvantitativne sociologije. Istraživanje stoga valja usmjeriti na situacije i na logiku događanja koja, naravno, podrazumijeva nužnost ali i nepredvidljivost pojedinih elemenata. Stavljajući u prvi plan kompleksnost društvene sinkronije, ne rekonstrukciju Povijesti, Ferrarotti se zalaže za spoznaju iznad shematičnosti kakvu obično proizvodi historijski scijentizam. On propovijeda novo poimanje povjesnosti.

Biografsku metodu, poznatu pod engleskim terminom "life history", primjenjuju mnogi evropski autori sa sociološkim i antropološkim obrazovanjem: Paul Thompson, Daniel Bertaux, Nicole Gagnon, Peter Niedermüller, Franco Ferrarotti. S uspjehom je primjenjuju u analizi životnih pripovijesti koje najbolje pokazuju kako se struktura općedruštvenog i političkog prelama na pojedinačnim ljudskim sudbinama. Stoga nije čudno što su za društvenu povijest posebno zanimljiva biografska pripovijedanja pripadnika marginalnih društvenih skupina, naprimjer, ispovijesti emigranata, pripadnika vjerskih sekti, stanovnika iz "divljih četvrti" s periferije velegrada i sl. Svakodnevni život društvenih autsajdera najčešće postaje predložak za istraživanje društveno simboličkog, ritualnog i ideološkog u kulturi običnog čovjeka. Sociologija je tu u tijesnoj vezi s poviješću i etnologijom. (Za tu vrst interdisciplinarnosti Ferrarotti će predložiti termin "etnopovijest".)

Knjiga ima tri dijela s naslovima: *Prekinuti razgovor, Kriza događaja: unutrašnji razvoj i transfiguracija karizme, Nova povijest i pripovijest o životu*. Treće poglavlje čini se teorijski najprovokativnijim jer je pisano u polemičnom tonu. Autor naime ulazi u dijalog s drugima - u otvoreno neslaganje s francuskim povjesničarom Paul Veyneom i odgovara na oštru kritiku koju njegovim radovima upućuje Italo Mancini. Svoje viđenje ovisnosti između priča o životu i društveno-povijesne zbilje autor će temeljiti na ključnim pojmovima: povijesni horizont ("orizzonte storico") i pripovijesti o životu ("storie di vita"). To su dva pola od kojih prvi predstavlja razinu društvene danosti, a drugi razinu proživljenog. Između njih se konstituira čitavo polje posredovanih odnosa koje tek valja istražiti. U njima treba zahvatiti čvor što ga tvore odnosi između različitih razina iskustava i makrostrukture. Tu priroda i kultura, ambijent i povijest, sistem, klasa, skupine i pojedinac ulaze u dijalektičke odnose.

Posebno ističemo način na koji je u knjizi predstavljena bibliografija. Naime, bibliografske jedinice nisu naprosto zabilježene u nizu i abecednim redom, nego je svako djelo autor ukratko sažeo i prokomentirao.

Mirna VELČIĆ

Sandra Landi, La guerra narrata, Materiale biografico e scritto sulla seconda guerra mondiale raccolto a Certaldo, Marsilio Editori, Venezia 1989, 285 str.

U toskanskom gradiću Certaldo, rodnom mjestu Giovannia Boccaccia, Sandra Landi pronašla je tri bivša talijanska vojnika, sudionika drugog svjetskog rata, koji su tijekom ratovanja i zarobljeničtva vodili dnevnik. Jedan od njih kasnije će biti advokat, drugi je seljak, treći iz radničke sredine. Dnevnici su pisani svakodnevnim jezikom, katkad posve šturi, a dijelom, kao

kod autora seljaka Giulia Cortia, dio dnevnika tvori usmena poezija u obliku "ottava rima".